

Verkostot, valinnat ja rohkea toiminta

Näkökulmia systeemiseen innovaatiotoimintaan ja dynaamiseen aluekehitykseen

”Olennaista on myös ymmärtää, ettei luova ilmapiiri tai luovan luokan osaajaverkosto synny ylhäältä ohjattavalla top-down-käskyksellä tai sotaväelle tyypillisellä komentoperiaatteella. Avainsanoja ovat luovien ja verkostomaisten toimintamallien ohella monitoroituutta korostava diversiteetti, toleranssi ja bottom-up-periaatteet.”

Solmut kilpailevat aina kytkenmöistä, koska linkit tarkoittavat selviytymistä kytketyneessä maailmassa. Useimmissa tapauksissa kilpailu on avointa: yritykset kilpailevat asiakkaista, näyttelijät tavoittelevat esiintymistilaisuuksia, ihmiset kaihoavat sosiaalisia linkkejä. Joissakin järjestelmissä on hienostuneempi dynamiikka.

– ALBERT-LÁSZLÓ BARABÁSI (2002, 109)

Kaupungin imago ei ole sattumien summa, vaan monella tavalla tietoisesti TUOTEttu. Imagon rakentaminen on ajan henki ja kaupungit haluavat pärjätä keskinäisessä kilpailussa myös kulttuurisella pääomalla. Kadun tasolle välittynyt mielikuva ei kuitenkaan aina ole se, mitä on pyritty tuottamaan, vaan imagot elävät omaa elämäänsä.

– STADIPIIRI (2000, 11)

Most civic leaders [...] have failed to understand that what is true for corporations is also true for cities and regions: Places that succeed in attracting and retaining creative class people prosper; those that fail don't.

– RICHARD FLORIDA (2002B)

I Verkot, verkostot ja innovaatioiden ekosysteemit

Verkostojen merkitys innovaatiotalouden ja tietotyön prosesseissa on tunnistettu ja tunnustettu jo pidempään. Maailmankuulu sosiologi Manuel Castells julkaisi jo reilut kymmenen vuotta sitten tärkeän ”kultiteoksensa” *The Rise of the Network Society*. Tämä klassikoksi vakiintunut teos on kolmiosaisen *The Information Age: Economy, Society and Culture* -trilogian aloitusosa. Yhteensä Castellsin teossarja käsittää toista tuhatta sivua, joten sen syvällisempi läpikäyminen vaatii aikaa ja pitkä-

jänteisyyttä. Lukuvinkeinä todettakoon, että eräänlaisen rautaisannoksen ja yhteenvedon sosiologin ajatuksista tarjoaa kirjasarjan viimeisen osan (*End of Millennium*) viimeinen pääluku.

Paitsi akateemisen teorian piirissä myös bisneskirjallisuudessa ja yleisemmässä populaarikeskustelussa korostetaan mielellään, että menestyksen avainsanoja tämän päivän ja huomisen tietotyön kannalta ovat *verkottuminen* sekä eri yhteisöjen välinen dynaaminen ja konkreettinen yhteistyö (vrt. Bruun 2002). Ilmastonmuutoksen, ”vihreän IT:n” (*green IT*), laajakaista-Internetin, älypuhelimien ja Facebookin aikakaudella on myös runsaasti perusteita väittää, että elämme entistä herkemmissä, kompleksisemmässä ja kytkettyneemmässä maailmassa.

Näitä lähtökohtia voi pitää uljaana vaakunalauseena mutta myös talouden ja yhteiskunnan kehittämisen elinehtoina. Tulevaisuudentutkimuksen professori, Rooman Klubin jäsen ja Allianz-finanssijätin johtajana toiminut Markku Wilenius on osuvasti kiteyttänyt tämän lähtökohdan teoksessaan *Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana* (2004, 28) seuraavasti:

Verkostot ovat tämän uuden aikakauden sosiaalisen organisoitumisen muoto, *kulttuuriosaaminen* sen merkittävin osaamisen laji ja *luovuus* sen liikevoima. Verkostoyhteiskunnassa osaaminen on monessa suhteessa toisentyypistä kuin teollisessa yhteiskunnassa. Sen ytimessä ovat *ihmisten johtaminen* ja *luottamuksen rakentamisen* kyvyt. Se perustuu entistä enemmän olemassa olevien ratkaisujen kyseenalaistamiseen ja uusien innovaatioiden luomiseen. (kursivoinnit kirjoittajien)

Avainsana menestymisen kannalta on siis ”verkosto”, *network*. Yhteistyöverkostolla voi tunnetusti olla hyvinkin erilaisia konkreettisia muotoja. Muutamia esimerkkejä vakiintuneista yhteistyöverkostoista ovat *toimitusverkosto* (esim. ”just in time”), *strategiset liitot* (esim. lentoyhtiöt), *tuotantoverkosto* (esim. tuotannon lisensointi), *innovaatioverkosto* (esim. teollisuuden ja yliopiston välinen yhteistyö), *asiakasverkosto* (esim. yhteinen tuotekehittäminen asiakkaiden kanssa), *standardikoalitiot* (esim. yritykset, jotka tukevat uuden sukupolven matkapuhelinteknologian tiettyä standardia) ja *policy-verkosto* (viranomaisten ja muiden toimijoiden välinen ekosysteeminen policy-yhteistyö). (vrt. Bruun 2002, 104)

Myös alakulttuurit ja lukuisat ruohonjuuritason organisaatiot tekevät laajamittaista yhteistyötä luovalla, spontaanilla ja verkostomaisella tavalla. Yhä useammin tämä yhteistyö tapahtuu globaalissa ja monikulttuurisessa, Internetin sekä mobiiliviestimien tukemassa viitekehyksessä. Markku Wilenius on kommentoinut nykymuotoista elämäämme ja lainalaisuuksia verkostoyhteiskunnassa edellä mainitussa seikkaperäisessä teoksessaan seuraavasti:

Verkostoyhteiskunnassa menestymisen ehto on se, että osaa vetää oikeat johtopäätökset niistä kehityksen megatrendeistä, jotka keskeisimmin vaikuttavat yhteiskunnan rakenteeseen ja toimintatapaan. Ne osoittavat, että talouden kasvu perustuu yhä enemmän aineettomiin tuotteisiin ja että luonnonvarojen kuluttamista hillittäessä siirrytään yhä enemmän aineettomien ja inhimillisten voimavarojen kulutukseen. (Wilenius 2004, 28)

On olennaista ymmärtää, että aitoa ja tuottavaa yhteistyötä tekevät niin globaalit, kansalliset kuin alueellisen tason verkostoissa ja innovaatioiden ekosysteemeissä viime kädessä *ihmiset* eivätkä kasvottomat organisaatiot. Avainhaasteena on siis edelleen ”connecting people”. Erilaisissa verkostostrategioissa sorrutaan liian usein abstrakteihin laatikkoleikkeihin ja ”powerpoint-kubismiin”. Toisaalta on todettava, että aitoon luottamukseen ja ihmisten väliseen avoimeen vuorovaikutukseen perustuvan yhteistyön (= asiantuntijat, kollegat, asiakkaat...) syntyminen on haasteellista ja vaatii myös runsaasti psykologista ymmärrystä pelikentän eri muuttujista ja lainalaisuuksista.

Ekosysteemisen ajattelunkaan keskellä ei voi liikaa korostaa juuri *luottamuksen* merkitystä toimivan yhteistyön reunaehtona ja konkreettisia tuloksia synnyttävänä polttoaineena. Vain puoliksi leikillään on kysytty, mitkä kolme tekijää vaikuttavat eniten toimivan verkoston, luovan tietotyön ja hedelmällisen yhteistyön syntyyn. Oikea vastaus kuuluu: ”Luottamus, luottamus ja luottamus!” Kokemukset kaupungeista ja alueilta, joissa yhteistyö viranomaisten, korkeakoulutahojen, elinkeinoelämän ynnä muiden välillä toimii hyvin, viittaavat menestyksen salaisuuden piilevän siinä, että on onnistuttu rakentamaan yhteinen tahtotila ja keskinäinen luottamus. (vrt. Bruun 2002, 106)

Vaikeampi kysymys on se, miten luottamuksen rakenteet käytännössä syntyvät. Verkostot merkitsevät haastetta niin strategisissa linjauksissa kuin jokapäiväisissä rutiineissa. Toisaalta ja joka tapauksessa tähän haasteeseen on vastattava, sillä kyseessä on laajempi talouden, markkinoiden ja toimintaympäristön reunaehtoja ja lainalaisuuksia koskeva muutos. Ei ole sattumaa, että erilaisista verkostoteorioista ja -sovelluksista on tullut keskeinen aikalaisaate. Merkittäviä asian kannalta ovat verkostojen teoriaan ja käytäntöön perehtyneen tutkija Albert-László Barabásin teoksaan *Linkit. Verkostojen uusi teoria* (2002, 194) esittämät kiteyttävät sanat:

Uuden järjestäytymisen näkyvin merkki on siirtyä puusta verkko- ja verkostoorganisaatioon. Se on laakea ja sen solmujen välillä on paljon linkkejä. Kun arvokas omaisuus muuttuu esineistä biteiksi ja informaatioksi, operaatiot siirtyvät vertikaalisesta integraatiosta lumeintegraatioon,¹ inventaarion elinkaari kutistuu kuukausista tunneiksi, liiketoiminnan strategia muuttuu suunnasta ylhäältä alas suuntaan alhaalta ylös ja työläiset muuttuvat kollegoiksi tai alihankkijoiksi.

Edellä jo viitattiin siihen, että ”verkoston” kaltaisista suosituista aikalaiskäsitteistä tulee helposti mantroja, joita toistellaan latteasti ja kritiikkittömästi eri yhteyksissä. Siksi on myönteistä, että myös Barabási varoittaa ylimitoitetuista odotuksista ja liiallisen hype-retoriikan vaaroista. Hänen mukaansa ”verkostot eivät ole ihmelääke, strategia, jonka ansiosta yritys on voittamaton kaikissa liiketoiminnan ympäristöissä. Verkostojen todella merkittävä tehtävä on auttaa nykyiset organisaatiot sopeutumaan nopeasti muuttuviin markkinoihin. Jo verkoston käsite viittaa moniulotteiseen lähtökohtaan.” (emt., 208)

Tässä yhteydessä voisi lisäksi kysyä, onko oikeasti uutta alla aurin gon. Ihmiskunta on itse asiassa verkottunut *aina* – tai ainakin viimeisen 12 000 vuoden ajan. Taustalukemistoksi tämän asian ja erilaisten ihmislajin historiallisten kaarien kannalta voi suositella historioitsijoiden J.R. ja William McNeillin asiantuntevaa teosta *Verkottunut yhteiskunta*.

1. Sitaatissa mainittu ”lumeintegraatio” on verraten huono suomennos, mutta emme puutu asiaan nyt sen tarkemmin. Todettakoon kuitenkin, että esimerkiksi *virtual reality* -termin korrekti suomennos on mieluiten *virtuaalituodellisuus* eikä populaariyhteyksissä usein esiintyvä lume- tai tekotodellisuus.

Yleiskatsaus maailmanhistoriaan (2005). Mainitussa teoksessa koko sivilisaatioiden ja globalisaation historia nähdään vuorovaikutuksen, tavaravaihdon, yhteistyön ja kilpailun – siis sanalla sanoen: *verkostojen ja vuorovaikutuksen* – kautta. Koko maailmanhistoria avautuu teoksessa erilaisten kohtaamisten, kytkentöjen ja verkostomaisen käyttäytymisen historiana.

Kiteytyksenä voisi myös todeta, että verkostot ovat kaikenlaisen evoluution edellytys! Bestselleristi-historioitsijoiden mukaan juuri verkostojen kautta ideat, aatteet, käytöstavat, valta, teknologia ja raha ovat välittyneet yhteisöltä ja kulttuurilta toiselle. Tietokirja aloittaa tarkastelunsa 12 000 vuoden takaisista agraariyhteiskuntien löyhistä paikallisverkostoista ja etenee sitten muinaisen Sumerin, Ateenan ja Timbukton kiinteämpien kaupunkiverkostojen kautta omaan nykyaikaamme: digitaaliseen todellisuuteen sekä Internetin kaltaisiin, koko maapallon ylitse leviäviin ja reaaliajassa toimiviin digitaalisiin rihmastoihin.

Muuttuvat toimintaympäristöt – luovuus ja innovaatiot

Niin nykypäivän kuin varsinkin lähivuosien kannalta *luovuus, innovatiivisuus* ja *joustavat toimintamallit* korostuvat työn ja talouden olennaisena lähtökohtana. On oireellista, että amerikkalaisen professori Richard Floridan ”luovaa luokkaa” (*the Creative Class*) koskevat ajatukset on omaksuttu dynaamisen aluekehityksen keskeisiksi periaatteiksi eri puolilla maailmaa. ”Luovan luokan” arvoilla ja toimintaperiaatteilla on suora yhteys ”luovan talouden” problematiikkaan, jota muun muassa suomalaiset tulevaisuudentutkijat ovat eri yhteyksissä kommentoineet (esim. Wilenius 2004; Aaltonen & Wilenius 2002; Inkinen et al. 2006).

Dynaamisen seutukunnan tulevaisuutta koskevan suunnittelu- ja kehitystyön tulee niveltä luonnollisella tavalla muihin relevantteihin kehitysstrategioihin. On rohkaisevaa ja tässä yhteydessä mainitsemisen arvoista, että Euroopan Unionin tulevaisuudenkuviissa ja strategioissa on määritelty ihanteeksi ”maakuntien Eurooppa”.

Tämän linjauksen voi katsoa nakertavan perinteisen kansallisvaltion statusta ja tavoittelevan sellaista yleiseurooppalaista tilannetta, jossa maakunnat integroituvat keskenään ja hakeutuvat mahdollisimman aktiiv-

visesti suoraan vuorovaikutukseen toistensa kanssa perinteisten valti-
rajojen ohitse. Linjauksella pyritään vahvistamaan maakuntien asemaa
ja identiteettiä sekä erilaisia alueellisia toimintaedellytyksiä EU-maiden
kontekstissa.

Oma, ajankohtainen haasteensa liittyy lähivuosien kannalta EU:n itä-
laajenemiseen. Suomalaisten aluekehittäjien ja seutukunnallisten toimi-
joiden (niin yritysten kuin eri korkeakouluyksiköiden) soisi verkottuvan
mahdollisimman laaja-alaisesti ja konkreettisesti niin länsi- kuin itäeu-
rooppalaisten toimijoiden kanssa. Suomella on konkreettinen mahdolli-
suus toimia idän ja lännen välisenä logistisena ja kulttuurisena yhdistä-
jänä sekä kulttuurisemioottisena tienristeyksenä.

Tavoitteena dynaaminen aluekehitysmiljö

Olellaista on myönteisesti kehittyvän alueen ja/tai seutukunnan tule-
vaisuuden kannalta kriittisen massan (= tarpeeksi akateemisia toimijoita,
yrittäjiä, sidosryhmiä, kansainvälisiä kontakteja, rahoitusta jne.) saavut-
taminen. Kriittisen massan saavuttaminen on olennainen reunaehto,
jotta alueen, seutukunnan, kampanuksen tai vastaavan elämä voisi kehi-
tystyön näkökulmasta toden teolla ottaa tuulta purjeisiin ja lähteä sitten
nousujohteisesti lentoon.² (vrt. Inkinen 2009)

Asumisen kannalta monen suomalaisen seutukunnan puitteet ovat jo
nykyisin erinomaiset. Tarjolla on luontoa, teknologiaa ja urbaania kult-
tuuria sopivassa suhteessa. Toivottavaa on, että tämä idylli säilyy, vaikka
kotitalouksien määrä alueilla (varsinkin nk. kasvukeskuksissa) lähivuo-
sina kasvaisikin.

Toisaalta monille kampanuksille ja paikkakunnille tulisi saada ”lisää
vipinää” sekä ”luovaa pörinää”. Nykymuodossa elämä tuntuu loppu-
van monilla kampanuksilla klo 18 maissa, minkä jälkeen palvelutarjonta
on satunnaista ja lähinnä parin juoma-automaatin varassa. Kaivatessaan
palveluja tai sosiaalisia virikkeitä opiskelijat, opettajat, tutkijat, yrittäjät
ynnä muut joutuvat hakeutumaan yleensä urbaaniin keskustaan.

2. Markku Sotaraudan ja Juha Kostiaisen powerpoint-esitys, *Nokkela kaupunki. Not-
keuden ja sitkeyden pyttipannu* (dia nro 23).

Kehityssintressinä voisikin olla ”uneliaan” ja ”kohtumaisen” Suomi-
idyllin jalostaminen dynaamisemman ja verkottuneemman aktiviteet-
tikeskuksen suuntaan. Kaiken kaikkiaan tavoitteena voisi useissa tapa-
uksissa olla 24/7-periaatteella toimiva *non stop* -ilmapiiri: so. keskeiset
palvelut olisivat avoinna ja käytettävissä yötä päivää.

Monien aikalaisten kannalta ajatus on houkutteleva. Tällainen
24/7-toimintamalli on kulttuuri- ja tulevaisuudentutkijoiden mukaan
yleistymässä oleva universaali trendi muutenkin. Virallisempien pal-
velujen ohella taidravintolat, boheemimmat klubitilat tai vastaavat
piristäisivät monia paikkakuntia ja kampanuksia olennaisesti. Olellaista
tällaisten(kin) projektien kannalta on ihmisten aito ja innostunut sitou-
tuminen hankkeisiin.

Summattuna voidaan todeta, että parhaimmillaan aluekehityspro-
jekteista muodostuu rohkaisevia sosiaalisia kokeiluja ja tutkimuksellisia
tapaustutkimuksia (*case studies*), joissa luovan luokan arvot, aktiivinen
verkottuminen sekä spontaani ideoiden vaihdanta näyttelevät keskeistä
roolia. Tällaiset projektit voidaan mieltää myös eräänlaiseksi ”sosiaali-
seksi laboratoriksi” (*living lab, human testbed*).

Haasteena ”luovan luokan” osaajat

Amerikkalainen professori Richard Florida on ollut viime vuosien mer-
kittävimpiä guruja aluekehityskysymysten ja innovaatioteemojen alueella.
Floridan mukaan luovien alojen itsetietoiset osaajat valitsevat asuin- ja
työskentelypaikkakuntansa kulttuurisen moniarvoisuuden, runsaiden toi-
mintamahdollisuuksien ja henkisen avoimuuden (= olellaista monikult-
tuurisuus, suvaitsevaisuus ja kulttuurinen diversiteetti) perusteella.

Floridan teoksesta *The Rise of the Creative Class* (2002) on tullut usein
siteerattu avainteos ja dynaamisen aluekehityksen raamattu. Kirja pyrkii
osoittamaan luovan yhteiskuntaluokan nousun amerikkalaisissa (suur)
kaupungeissa. Teos tarkastelee nyky-yhteiskunnan rakenteita alueellisuus-
den, aluekehityksen, informaation ja tietotyön sosioteknisen perustan
näkökulmista.

Floridan mukaan yhteiskunnan keskiössä sijaitsee ”luova luokka” (*the
Creative Class*). Sen arvoille, asenteille ja rakenteille on ominaista taiteel-

lisen ja kulttuurisen luovuuden yhteys informaatiotalouden rakenteisiin. Floridan teos pyrkii vastaamaan kysymykseen, millaiseen ympäristöön syntyy tänä päivänä uutta, vireää yritystoimintaa ja minne muuttavat ne yritykset, joiden toiminta perustuu korkeasti koulutettujen, luovaa ja innovatiivista työtä tekevien ammattilaisten (so. tietotyöläisten) panokseen.

Yhteisenä tavoitteena tulee tätä taustaa vasten olla *luova* ja *moniarvoinen* aluekehitysmiljö. Floridan ja hänen kommentoijiansa mukaan informaatioyhteiskunnan taustalla vaikuttaa keskeisenä avaintekijänä nimenomaan *luovuus*. Yksilöllisyys, omaehtoinen yhteisöllisyys ja luovuuden vaade ovat selvästi korostuneet nykyaikana. Niistä on tullut alueiden kilpailukykyä ja samalla taloudellista menestymistä määrittäviä tekijöitä.

Luovaan luokkaan kuuluvat tietotyöläiset, tutkijat, muotoilijat, graafikot, ohjelmoijat, taiteilijat ynnä muut innovaattorit vaativat työpaikaltaan muutakin kuin työterveyshuollon sekä elinympäristöltään muutaakin kuin terveyskeskuksen, urheilutalon ja sinfoniaorkesterin. Luovan luokan edustajat arvostavat mahdollisimman aktiivisia ja monipuolisia, myös ruohonjuuritasolle yltäviä kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluita.

Nyky-yhteiskunnassa uusi varallisuus on syntynyt sosiologien Scott Lash ja John Urry (1994) mukaan varsinkin asiantuntijapalveluiden tarjoajille. On tunnettu tosiasia, että erilaisten erikoispalveluiden (talous- ja kulttuuripalvelut, ICT-ala, koulutuspalvelut, innovaatiotoiminta ym.) tuottaminen vaatii korkeaa koulutusta ja rautaista ammattitaitoa. Richard Florida määrittelee samaan ”luokkaan” kuuluviksi muun muassa tiedemiehet, arkkitehdit, muotoilijat, kouluttajat, taiteilijat, muusikot ja viihdyttäjät. Tämän ydinjoukon ympärillä vaikuttaa laajempi tietotyöläisten joukko (liike-elämän, talouden, lakipalveluiden, terveydenhuollon ym. luovan työn ammattilaiset; vrt. Säisänen 2004, 2005).

Teknologia kehittyy, mutta niin myös sosiaaliset ja taloudelliset rakenteet. Floridalaisen äänenpainojen mukaan viimeisen puolen vuosisadan aikana merkittävin yhteiskunnallinen muutos on tapahtunut teknologian sijaan juuri sosiaalisissa rakenteissa sekä kulttuurisessa olemisen mallissa. Globalisoituminen, pääoman ja työelämän rakenteet sekä uusi arvomaailma vaikuttavat ratkaisevalla tavalla nykykehitykseen ja tulevaisuuden linjauksiin.

Informaatioteknologia ja tietoverkot ovat epäilemättä vaikuttaneet uusien pelisääntöjen muodostumiseen. Digitaalinen teknologia ja tietoverkot (myös nk. sosiaalinen media ja web 2.0 -teknologioihin liittyvä viimeaikainen kehitys; vrt. Scoble & Israel 2008) ovat omalta osaltaan vaikuttaneet ratkaisevasti siihen, että nykyajan jälkiteollinen talous rakentuu keskeisesti *informaation* ja *osaamispääoman* ympärille.

Florida rakentaa käsityksensä nyky-yhteiskunnan kehityksestä teorialle, jossa inhimillisestä *luovuudesta* on tullut länsimaisen taloudellisen kasvun keskeinen (ellei peräti keskeisin) voimavara. Luovuuden alue on toki moninainen ja moniselitteinen, eikä luovuutta voida rajoittaa vain teknologisiin innovaatioihin, patentteihin, uusiin tuotteisiin tai vastaaviin. Luovan talouden ihanteet ja mekanismit ulottuvat floridalaisessa katsannossa syvällisesti myös lukuisiin aluekehitysprosesseihin sekä alueista ja kaupungeista syntyviin mielikuviin.

Seutukunnan brändi ja maineen hallinta

Eri alueet, seutukunnat ja kaupungit synnyttävät helposti voimakkaita mielikuvia. Esimerkiksi Lapin maakunta tunnetaan tuntureistaan, joulupukistaan, Lordistaan ja revontulistaan. Itäisen Suomen Kouvola herättää nykymuodossaan mielikuvia maan laajimmasta ratapihasta ja Tykkimäen huvipuistosta Kouvolan lakritsiin, Kouvot-koripallojoukkueeseen sekä ruohonjuuritasolta nousevaan Kouvostoliitto-taideprojektiin.

Savonlinnan oopperajuhlat on brändännyt itäsuomalaisen kaupungin taiteen ja musiikkiteatterin ympärille. Turku on historiallinen kulttuuri- ja yliopistokaupunki. Pääkaupunkiseutua pidetään suomalaisen yhteiskunnan keskeisenä kasvukeskuksena ja dynamona.

Monen seutukunnan nykyimago on ehkä turhan neutraali, ja asiassa olisi runsaastikin parantamisen varaa (vrt. Koskinen 2010). Usein paras ja nopein tie profiloitua valtakunnallisesti on tehdä (pienikin) läpimurto kansainvälisellä areenalla. Alueen imagon terästämisessä on kuitenkin kysymys muustakin kuin määrätietoisen viestintä- ja pr-työstä. Kysymys on toiminnallisten tavoitteiden asettamisesta mieluiten mahdollisimman korkealle ja yhteisen tahtotilan luomisesta. Eli tulevaisuudentutkija Markku Wileniuksen sanoin:

Brandin rakentaminen on systemaattista toimintaa [...]. Se lähtee liikkeelle vision luomisesta. Brandin vision lähtökohdaksi tulee mieltää brandin tehtävä eli missio: millä erityisellä tavalla maailma olisi parempi paikka brandin rakentamisen seurauksena. [...] Brandin ytimen määrittämiseksi on työstettävä brandin keskeiset ominaisuudet: erottavat tekijät, rationaaliset edut, emotionaaliset palkinnot, arvot ja brandin persoonalliset piirteet. Erityisesti viimeksi mainittu on tärkeä metaforinen ulottuvuus brandin asemoinnissa. (Wilenius 2004, 171)

Tässä yhteydessä voisi myös korostaa, että strateginen suunnittelutyö on *tärkeää*, mutta sen vieminen käytäntöön *ratkaisevaa!* Tämä on tilanne myös alueen tai seutukunnan brändin ja tulevaisuuden imagon kannalta. Eli kiteytettyinä:

Kun brandin ydin on selkeytetty, seuraa brandin sisäinen toimeenpano. Tuolloin pohditaan sitä, kuinka organisaatio on syytä rakentaa, jotta se voisi parhaalla mahdollisella tavalla jakaa brandin sanomaa. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota jakelujärjestelmään, jonka avulla varmistetaan se funktionaalinen ja emotionaalinen arvo, joka brandiin on ladattu. Seuraavaksi brandin resurssit tulevat määriteltäviksi: brandin nimi on päätettävä viimeistään tässä vaiheessa, samoin viestintävälineet. Lopuksi on syytä tehdä säännöllisin väliajoin brandin suorituskyvyn evaluaatiota valituin kriteerein ja syöttää tämä tieto edelleen brandin kehittämiseen. (emt., 171)

Aluekehitysprosessien tavoitteena proaktiivinen innovaatio-osaaminen

Eri yhteyksissä on tapana korostaa, että *innovatiivisuus* on tulevaisuuden kehityksen ja kilpailukyvyn elinehto. Innovatiivinen ympäristö mahdollistaa organisaation kasvun ja perinteisen nollasumma-ajattelun sijasta yhteisen kokonaisrakennuksen kasvattamisen. Innovatiivinen ympäristö tuo myös mukanaan positiivisen toimintakulttuurin ja kirkastaa alueen tai seutukunnan profiilia.

Tulevaisuuden innovaatiomiljöönä on yhteisö, jossa akateemisen maailman, taiteen, muotoilun ja yrityselämän edustajat kohtaavat luontevalla ja hedelmällisellä tavalla toisensa. On korostettava, että määrätietoisien, strategisten suunnittelutyön ja johtamiskulttuurin lisäksi myös *satunnaisilla kohtaamisilla ja hedelmällisillä yhteentörmäyksillä* (nk. serendipisyys) on merkittävä rooli ihmisten ja organisaatioiden aikaansaamisissa innovaatioprosesseissa.

Floridan ja seuraajien mielestä ymmärtämällä uuden yhteiskuntaluokan ("luovan luokan") valtaannousun ja merkityksen voimme myös ymmärtää yhteiskunnan muutosprosessia ja vaikuttaa *proaktiivisesti* tulevaisuuteen. Innovatiivisuuden vaade on kiristyneessä kilpailutilanteessa alueiden ja seutukuntien elinehto. Jo vuonna 2004 ilmestyneessä julkaisussa *Innovatiivisten ympäristöjen ja organisaatioiden johtaminen* todetaan oireellisesti seuraavaa:

Alueiden ja yritysten on nykyään kyettävä lisäämään innovointikykyään jatkuvasti. Laajapohjainen yhteistyö, siihen liittyvien prosessien ohjaaminen ja rakenteiden luominen on iso haaste, johon vastaamatta toimivia innovaatiojärjestelmiä ei voida luoda. Olemme moniulotteisen uudistustyön vaiheessa, jossa vaaditaan uudelleen organisoitua fyysisissä, toiminnallisissa ja mentaalisisissa rakenteissa. (Stähle et al. 2004, 5)

Kontekstit, haasteet ja tilanteet ovat tietenkin erilaiset eri puolilla maailmaa. Markku Sotaraudan ja Juha Kostiaisen mukaan kaupunkia (tai muita seutukuntia) ei kehitetä "kikkailemalla". Tutkijoiden mukaan havaitsemme ympärillämme oppivia kaupunkia, luovia kaupunkia, älykkäitä kaupunkia, iskusanakaupunkia ja epätoivoisia kaupunkia.³ Osaamis pohjaisessa taloudessa korostuvat tietyt lähtökohdat ja tunnusmerkit, joita tutkijat ovat listanneet seuraavasti:

- innovaatiot ja kilpailu kasvun ytimessä
- innovatiivisten toimintojen globaali keskittyminen
- absoluuttisen johtajuuden vaatimus
- kilpailu osaavista ihmisistä
- työ seuraa ihmistä ja ihminen työtä
- kuluttajuus
- asenne asumiseen sekä julkisiin ja yksityisiin palveluihin
- ilmastonmuutos
- yhdyskuntarakenteen tiivistyminen

Seutukuntia tulee kehittää yhä innovatiivisemman miljöön suuntaan. Olennaista on tässäkin yhteydessä sosiaalisen aspektin ja ihmisten välis-

3. Markku Sotaraudan ja Juha Kostiaisen powerpoint-esitys, *Nokkela kaupunki. Noteiden ja sitkeyden pyttipannu* (dia nro 7).

ten verkostojen korostaminen. Sotaraudan ja Kostiaisen näkemyksen⁴ mukaan nokkela toimija on

- nopea ajattelussaan ja toiminnassaan (*bright, acute, clever*)
- hävyttömän ilkeä (*pertinently wicked*)
- elinvoimainen, rankka, voimakas, eloisa (*vigorous, severe, emphatic, brisk*)
- kirveliäs ja pisteliäs (*causing a smarting sensation, stinging pungent*)

Hallintoelimien muistioihin ja PowerPoint-esityksiin kirjatut innovaatio-tavoitteet unohtavat liian usein kyseessä olevan *inhimillisen* ja *sosiaalisen* toiminnan. Vaikka puhuisimme innovaatiojärjestelmistä, innovaatioympäristöistä tai innovaatioiden ekosysteemeistä, on kaiken kehityksen ja oivallusten takana loppujen lopuksi *ihminen* tarpeineen ja haluineen. Aihepiirin asiantuntijoita vielä lainataksemme:

Innovaatiojärjestelmällä tarkoitetaan taloudellisesti käyttökelpoisen tietämyksen tuottamiseen, levittämiseen ja käyttöön osallistuvia erilaisia toimijoita ja näiden välisiä vuorovaikutussuhteita [...]. On tärkeää ymmärtää, että innovaatiojärjestelmä on olemukseltaan *sosiaalinen järjestelmä* ja korostaa siten *ihmisten* välisen vuorovaikutuksen merkitystä [...]. Innovaatiojärjestelmiin kohdistunut huomio on lisännyt huomattavasti ymmärrystämme innovaatio toiminnan *systemisestä* ja *vuorovaikutteisesta* luonteesta. Tästä huolimatta innovaatio toimintaan liittyvän vuorovaikutuksen, johtamisen ja osaamisen avaaminen kaikessa moniulotteisuudessaan vaatii vielä paljon työtä. (Stähle & Sotarauda & Pöyhönen 2004, 14; kursorivoinnit SI & JP.)

Dynaaminen paikalliskulttuuri luovuuden, ”luovan luokan” ja kestävän kehityksen mahdollistajana

Muun muassa kulttuurituotantoon ja aluekehityskysymyksiin erikoistunut kulttuurintutkija ja yrittäjä Erno Säisänen on kommentoinut aluekehityksen kohtalonkysymyksiä mielenkiintoisella ja seikkaperäisellä tavalla. Säisänen toteaa muun muassa seuraavaa:

Tietoyhteiskunta sisältää, tai sille on menestyäkseen välttämätöntä olla sidoksissa paikalliskulttuuriin, jossa luovuus elää ja kulttuurinen kompetenssi on korkea.

4. Powerpoint-esitys, *Nokkela kaupunki. Notkeuden ja sitkeyden pyytiipannu* (dia nro 33).

Siksi tietoyhteiskunnan paikalliskulttuuria voisikin nimittää luovuuden maape-räksi. Floridan korostama vapaan paikalliskulttuurin funktio ihmisiä ruokkivana ympäristönä palautuu taloudellisesti tuottamattomaan, ainutlaatuiseen ja auroat-tiseen kulttuurituotteeseen. [...] Teknisesti monistettava massakulttuuri näyttää pärjäävän hyvin, mutta kuinka voi luoda ympäristöjä, joissa toteutuu ainutlaui-nen ja houkutteleva teosten, ympäristön ja ihmisten kohtaaminen? Tietoyhteis-kunnalle oikean ilmapiirin luominen näyttäisi olevan aluekehitystyön yksi paino-arvoltaan voimistuva haaste. (Säisänen 2004, 2–3)

Säisänen viittaa tekstissään myös ajankohtaiseen sosiologiseen keskuste-luun sekä viime vuosien johtaviin teoreetikoihin. Scott Lashin ja John Urryn (1994) sekä Manuel Castellsin (1994, 1996, 1997, 1998, 2009) kal-taiset informaatioyhteiskuntaa tutkineet sosiologit ovat korostaneet tie-toverkkojen kulttuurista merkitystä ja ylikansallisen kulttuuriteollisuus-tien (*cultural industry*) vahvaa roolia. Lash korostaa tietoyhteiskunnan kulttuurin toimivan kuten ideologia, jonka funktiona on kasata tuotan-topääomaa. Florida puolestaan painottaa luovuuden ja aktiivisen paikal-liskulttuurin tärkeyttä luoville työläisille ja heidän viihtymiselleen.

Olennaista dynaamisessa aluekehitystyössä on ymmärrys niin tietoi-sesti luotujen kuin spontaanisti syntyvien innovaatioiden ja kulttuuri-tuotteiden merkityksestä. Avainroolia näyttävät yhä useammin myös *kulttuuriset innovaatiot*:

Mikäli tutkijoiden sanoista voi kehitystä ennustaa, kilpajuoksussa tulevat pärjää-mään alueet, joissa on mahdollisuuksia mitä erilaisimmista lähtökohdista nouse-ville kulttuurituotteille ja kulttuurisille innovaatioille. Nykyiset olemassa olevat kulttuurintutkijajärjestelmät eivät tue näitä vaatimuksia riittävästi. Yhteisölliset kulttuurituotantojen verkostot, joissa toteutuu muun muassa vapauden, vaihto-ehtoisuuden, innovatiivisuuden, yhteistyön ja jopa taloudellisen kannattavuuden periaatteet jäävät vaille selkeää tukea. (Säisänen 2004, 3)

Rahoitusrakenteiden suhteen on punnittava tarkasti saavutettavat edut ja riskit. Säisänen (emt., 3) toteaa Suomessa viime vuosina harjoitetusta projektitoiminnasta yleisellä tasolla seuraavaa: ”Sykettä on viime vuosina etsitty EU-hankkeilla, joissa julkishallinto on usein lähtenyt toimimaan kentällä, jossa se on harvinaisen kömpelö. Hankkeista on tullut pikem-minkin julkisrahoitteinen kilpailija, joka täyttää sen funktion, johon luo-vuuden verkostojen pitäisi tarttua. Toimialan elinkeinoistumista täytyy kunnioittaa luomalla myös kilpailullisesti tasapuoliset olosuhteet.”

Olennaista on myös ymmärtää, ettei luova ilmapiiri tai luovan luokan osajaverkosto synny ylhäältä ohjattavalla top-down-käskytyksellä tai sotaväelle tyypillisellä komentoperiaatteella. Avainsanoja ovat luovien ja verkostomaisten toimintamallien ohella moniarvoisuutta korostava *diversiteetti, toleranssi ja bottom-up*-periaatteet:

Luovuuden ilmapiiriä ei voi [...] kommentaa, eikä sitä voi luoda hallintopäätöksellä. [...] Ihmiset ovat erilaisia ja erilaisuutta tulee kunnioittaa. On luotettava, että aktiiviset tekijät ottavat oikean paikkansa, kun sille annetaan tilaisuus. Toiminnan kuuluu tapahtua ja säilyä hallintojärjestelmän ulkopuolella. Vapaan toimijaverkoston on annettava syntyä omaehtoisesti ja määritellä oma ansaintalogiikkansa ja toimintansa. (emt., 4)

Tähän on luonnollista myös jatkaa, että kulttuurituotannon ja elinkeinoelämän yhteyksiä tulisi vahvistaa. Maailma on muuttunut viimeisen parin vuosikymmenen aikana huomattavasti. Myös aluekehityksen prosesseissa on useita merkittäviä poliittisia ja sosioteknisiä mahdollisuuksia käytettävissä sekä haasteita ratkaistavana. Erno Säisänen (emt., 4) sanoin:

Kulttuuriosaaminen pystyy juurtumaan alueelle, kun sillä on riittävästi maksukykyistä kysyntää. Samat toimijat, jotka tekevät esimerkiksi teatteria päiväkoteihin tai tapahtumapäiviä kouluihin, voivat ja ovat kiinnostuneita myymään osaamista elinkeinoelämälle. He ovat myös niitä osajia, jotka järjestävät kiinnostavia tapahtumia ammattitaitoisesti myös vapaarahoitteisesti ja taiteellisista lähtökohdista. Alueelle syntyy kierre, joka lisää taiteilijoiden, kulttuurituotantojen tukiverkoston, viihtyisien sosiaalisten ympäristöjen ja oikeiden tyyppien kasautumista alueelle. Niistä muodostuu se henkinen ilmapiiri, josta Florida puhuu.

Olennaista on mahdollisimman joustava ja ketterä hallintokulttuuri ja notkeiden verkostojen kautta syntyvä lisäarvo. Esimerkiksi Henrik Bruunin (2002, 100–101) mukaan ”globalisoituneen ja innovaatiovetoisen talouden vaikutukset julkisiin viranomaisiin näyttävät olevan hyvin yhdenmukaisia elinkeinoelämän vaikutusten kanssa. Tässäkin kohdin painotetaan verkostomalliin perustuvaa yhteistyötä, mikä tarkoittaa ohjailun ja politiikan uusien muotojen kehittymistä.”

Olennaista dynaamisen aluekehityksen kannalta on tunnistaa ihmisissä ja verkostoissa oleva (innovaatio)potentiaali sekä varmistaa mahdollisimman ketterä, kitkaton, rohkea ja ennakkoluuloton yhteistoiminta

eri tahojen ja yhteisöjen kanssa. Summataksemme vielä kehitystyön haasteita asiaan perehtyneen kulttuurintutkijan sanoin:

Kilpailu kulttuurialan ”oikeista tyypeistä”, verkostojen rakentajista, on vielä vähäistä. Hyvän maineen saavat alueet kasvattavat verkostopääomaa ja innoittavat tekijöitä toteuttamaan työtään niissä ympäristöissä. Kuten tutkimuksissa todetaan, innostavat ja toimivat ympäristöt kasaavat menestyksen myös muilla toimialoilla luokseen. Mikään ei ole pahempaa myrkyä kehityksen jarruttamiseen kuin suvaitsematon ja aggressiivinen ilmapiiri ja kömpelö byrokraattinen hallinto, joka ei pysty tekemään yhteistyötä osajien kanssa. / Kulttuurin tuottajia tulee tukea ja motivoida toimintojensa organisoimisessa niin, että he voivat ja osaavat myydä, laskuttaa ja saada siitä edelleen palkan itselleen. (Säisänen 2004, 4)

Globaali + lokaali = glokaali

Mediateoreetikko Marshall McLuhan (1962, 1964) kirjoitti jo 1960-luvulla sähköaika ja aistien laajennuksia koskevien visioidensa ohella ”maailmankylästä” (*global village*). Sähköinen tiedonvälitys ja (jälki)moderni liikenneteknologia ovat kutistaneet merkittävästi planeettaamme – muunkin kuin vauraamman pohjoisen pallonpuoliskon osalta. Teknologiat ja innovaatiot, erilaiset teoreettiset kehitelmät, ajankohtaisuutiset ja muotitrendit sekä monenlaiset kulttuurivaikutteet leviävät nopeasti (yhä useammin reaaliajassa) mantereelta toiselle, maasta ja (ala)kulttuurista toiseen.

McLuhanin jo 1960-luvulla kuvaama ”silmänräpäyksellisyys” on tullut reaaliaikaisten verkostojen aikana eräänlaiseksi digitaalisten ekosysteemien ja laajemminkin digimediakulttuurin keskeiseksi periaatteeksi ja lähtökohdaksi – puhumattakaan Facebookin ja Twitterin kaltaisista sosiaalisen median (*social media*) sovelluksista tai reaaliaikaisen talouden (*real-time economy*) ympärillä käydystä keskustelusta. Asiat tapahtuvat yhä nopeammin, iskuvoimaisemmin ja kytkeytyneemmin – sekä usein lupaa kysymättä ja maa-, tulli- ja kulttuurirajoja kunnioittamatta.

Globaali verkottuminen (*global networking*) liike-elämässä, politiikassa ja aluekehityksessä (*regional development*) merkitsee muutoksia maailmankylän ihmisten ja yhteisöjen tavoissa toimia ja olla vuorovaikutuksessa keskenään. Nopeuden ja oikean ajoituksen merkitys korostuu. Näyttäisi myös siltä, että yleinen *modus operandi* ja tekemisen filosofia muuttuvat:

uudet transnationaalit toimintamallit korvaavat perinteisiä kansallisia, alueellisia ja metsästysporukkatyyppisiä toimintatapoja.

Globalisaatio, interkulttuurisuus, innovaatioiden ekosysteemit ja ”maailmankylä” ovat keskeisiä aikalaiskäsitteitä, joilla ihmisiä ja yhteisöjä hämmentävää muutosta on yritetty käsitteellistää sekä ottaa teoreettisesti haltuun. Tosiasia kuitenkin on, että vaikka elämme entistä globaalimmaksi muodostuvassa maailmassa, juureudumme maailmaan yhä edelleen vahvasti *paikallisista* lähtökohdista. Kieli, (kansallis)kulttuuri ja identiteettimme juurruttavat meitä edelleen ja syvällisesti erilaisiin paikallisiin ja alueellisiin olosuhteisiin.

Hieman poettisesti voisikin sanoa, että postmodernissa informaatioajassa *globaali* ja *lokaali* käyvät jatkuvaa, vuorovaikutteista dialogia keskenään. Siksi viime vuosina on kirjoitettu mielellään myös *glokaalista* eli globaalin ja lokaalin yhdistävästä kulttuurista. Regionalismista ja ”lokaalista semioosista” on muodostunut keskeisiä lähtökohtia muun muassa media- ja kulttuurintutkimuksen alueella.

Eri yhteyksissä on käytetty juuri *glokaali*-sanaa kuvaamaan globaalia ja kytkeytynyttä mutta samalla alueellisiin ja paikallisiin tapakulttuureihin juurtunutta Internet-aikaamme. Asiat tapahtuvat ja ilmenevät usein pikemmin ”sekä että” kuin ”joko tai” -logiikalla. Avainkysymys on usein se, miten maailmanlaajuinen, alueellinen ja paikallinen kytkeytyvät ja nivELYvät eri yhteyksissä toisiinsa. Koko planeettaa koskevan globalisaation, kytkeytyneisyyden ja turbulenssin tapaiset reunaehdot korostuvat nykyajassa ja -yhteiskunnassa. Kokoavia kiteytyksiä näihin reunaehtoihin ja kehityssuuntiin liittyen on tehty muun muassa e-julkaisussa *Glocalization and Openness in the Age of Turbulence* (Arina et al. 2011).

Kiinnostava ajan merkki on myös viime vuosina esiin noussut *identiteettiproblematiikka*. Viimeaikainen keskustelu näyttäisi viestivän siitä, että kysymys on tässäkin kohdin eräänlaisesta kriisikäsitteestä. Niin akateemista kuin populaaria teoretisointia identiteetistä harjoittavat ennen muuta ryhmät ja yksilöt, jotka tuntevat olonsa ja elämänsä tavalla tai toisella uhatuksi, torjutuksi tai syrjäytetyksi.

Ajankohtaisena esimerkkinä voisi mainita huolestuminen kansallistalvian tilasta ja ”identiteetistä” yhä globaalimmaksi ja monikulttuurisemmaksi muuttuvassa maailmassa (esimerkiksi Brysselistä käsin johde-

tussa EU-kontekstissa). Toinen, ideologisilta ulottuvuuksiltaan terävämpi esimerkki ovat etnisten, uskonnollisten ja seksuaalisten vähemmistöjen vaatimukset poliittisten, sosiaalisten ja juridisten oikeuksiensa, siis heidän identiteettipositivoidensa, puolesta.

Toisaalta globaalit todellisuudet ovat eri puolilla ”maailmankylää” dramaattisesti erilaiset. Monet kriittiset sielut kiinnittävätkin huomiota kehitystyön utooppisuuteen ja etnosentriseen lähtökohtaan: esimerkiksi Afrikan maiden tai suomalaisissakin syrjäkylissä asuvien ihmisten kannalta tilanne kehittyvässä maailmankylässä on dramaattisesti erilainen kuin lännen dynaamisissa kasvukeskuksissa. Jos työpäivän pituisesta raa-tamisesta saatava palkka on esimerkiksi alle yhden dollarin, luovat fyysiset olosuhteet ja realiteetit ihmisen pikemmin kuin toisin päin. Läntisen kulttuurin keskellä elävien aikaistarkkailijoiden olisi myös mielekästä muistaa, että leijonanosa maailman ihmisistä ei vielääkään esimerkiksi käytä sähköpostia.

II Onnistuneen aluekehityksen oivalluksia ja wow-arkkitehtuuria

Kaupunkiseutujen välisen teollisen ajan kilpailun sekä monien arkkitehtonisten projektien (jotka edelleen houkuttelevat matkailijoita) voidaan nähdä alkaneen 1800–1900-lukujen taitteessa. Tunnettuihin suurhankkeisiin eli niin sanottuihin *Grand Projects* -spektaakkeleihin lukeutuvat muun muassa Pariisin Eiffel-torni (1889), New Yorkin Chrysler Building (1930), Brysselin atomia kuvaava Atomium-rakennus (1958) ja Seattlen Space Needle -torni (1962).

Maailmanlaajuisesti tunnettuna esimerkkinä wow-arkkitehtuurista voidaan myös mainita tanskalaisen Jørn Utzonin suunnittelema Sydneyn oopperatalo (1973), joka valittiin Unescon maailmanperintölistalle vuonna 2007. Tunnettu esimerkki arkkitehtuurin ja kaupunkirakentamisen vaikutuksesta mielikuviiin ja maabrändiiniin on myös arkkitehti Oscar Niemeyerin monumentaalinen tuotanto – tämä arkkitehtihän loihti muun muassa Brasilian pääkaupungin Brasilian käytännössä katsoen tyhjistä. Kiinnostava case-esimerkki on niin ikään Norsunluurannikon presidentin Félix Houphouët-Boignyn maan uuteen pääkaupunkiin

Yamousoukroon vuonna 1990 rakennuttama Basilique de Notre Dame de la Paix de Yamousoukro, joka on maailman suurin kirkko.

Näyttävyyteen on pyritty ja pystytty myös Aasiassa. Kiinaan 2000-luvun vuosina ilmaantuneiden jättirakennelmien ohella Dubain spektakkelimainen, pilvenpiirtäjäennätyksiä rikkonut massiivinen kaupunkirakentaminen gigantisine keinosaarineen, ostoskeskuksineen ja simulaatioineen (kuten aavikon keskelle rakennettu ”laskettelukeskus” Ski Dubai) on ollut yksi 2000-luvun näyttävimpiä ja ehkä myös hämentävimpiä aluekehityslaboratorioita.

Edellä mainituilla suurprojekteilla on ollut iso vaikutus arkkitehtuuriin, matkailuun ja aluekehitykseen. Kiinnostavaa on se, miten superketytyneessä ajassa ja verkostojen aikakaudella paikallinen ja maailmanlaajuinen aines yhdistyvät toisiinsa – ja miten hyödynnettävät ideat ja tekijät löytävät toisensa globaalissa maailmassa yli kulttuuri- ja maarajojen.

Ei ole sattumaa, että varsinkin historiassa maailmannäyttelyt eli *expot* ovat toimineet alustana ja kiihdyttimenä useammallekin yleistä kaupunkikuvaa ja brändiä kehittäneelle hankkeelle. Nykyisessä digijassassa expojen merkitys on toki huomattava, mutta tiedon- ja kontaktinvaihtoa tapahtuu runsaasti fyysisten kohtaamisten lisäksi myös virtuaalimaailmassa.

Kysymys on osaltaan siitä, miten merkittävät muutosvoimat ja -trendit osataan valjastaa dynaamisen aluekehityksen tarpeisiin. Esimerkiksi Bilbao oli vielä 1970-luvulla teollisen yhteiskunnan aiheuttamien ympäristöongelmien museo. Siellä vastikään toteutettua aluekehitysoperaatiota (johtotähtenään Guggenheimin nykytaiteen museo) ylistetään nykyisin globaalina paradigmatulevaisuuden museo- ja kaupunkimiljööstä. (vrt. Arruti 2004, 167)

Esimerkki 1: Periferinen Monaco – ongelmat kääntyvät mahdollisuuksiksi

Kun vuonna 1848 Roquebrune ja Menton irtautuivat Monacon suurrutinataskunnasta, näytti Monacon tulevaisuus ankealta. Nähtyään hotelli- ja kylpylätoiminnan kukoistuksen Cote d’Azurin alueella Prinssi Florestan visioi, että alueelle olisi rakennettava lomakeskus, joka pitäisi sisällään hotellin, huviloita ja ajanvietepalveluita.

Kun keskus aloitti toimintansa 18. helmikuuta vuonna 1863, se sai houkutelua paikalle vain harvoja matkailijoita. Monaco oli edelleen useamman tunnin kärry- tai laivamatkan päässä Nizzasta, jossa sielläkin oli tarjolla kaikki samat palvelut kuin Monacossa. Monacon kehitykseen kukoistavaksi kasinokaupungiksi vaikutti merkittävästi aikalainen nimeltä Francois Blanc, joka oli jo ehtinyt rakentaa Saksan Bad Homburgista kukoistavan kylpylä- ja kasinokohteen. Vuoden 1863 lopulla Blanc muutti Monacoon ja aloitti heti radikaalit uudistukset. Plateau de Spélugues – paikka jolla kasinohotelli sijaitsi – muutettiin Monte Carloksi ruhtinaan nimen mukaan ollakseen vetovoimaisempi. Samalla koko alueen ilmettä kohennettiin, ja sen valaistusta parannettiin.

Osana 19. vuosisadan dynaamista aluekehitysoperaatiotaan Blanc perusti myös *Le Journal de Monaco* -lehden, joka jaettiin *Le Figaron* mukana. *Journal de Monaco* myös kutsui toimittajia tutustumismatkoille Monacoon. Odottaessaan rautatieyhteyden valmistumista Blanc myös järjesti säännöllisen höyrylaivayhteyden Nizzasta ja palkkasi arkkitehti Dutroun suunnittelemaan Hotel de Parisin.

Vuonna 1870 Monte Carlolla vieraili 170 000 matkailijaa, ja Blancin kuoleman aikaan vuonna 1877 jo yli 300 000. Omiin päiviimme liittyvänä anekdoottina kerrottakoon, että Société des Bains de Mer, jolla nimellä Monacon valtion omistamaa hotelli- ja kasinoyhtiötä kutsutaan, saavutti 450 miljoonan euron tuloksen vuonna 2008, ja sen palkkalistoilla on tätä nykyä 3000 henkeä.

Société des Bains de Merin markkinointijohtaja Axel Hoppenot listaa Monte Carlon kaupunkibrändin keskeiseksi vahvuudeksi *jännittävyyden* – oli paikka uhkapeleistä tai joistakin kaupungissa järjestettävistä lukuisista urheilutapahtumista. Seuraavana ominaispiirteensä hän mainitsee alueen brändimielikuvien kannalta *vapauden* tunteen.

Monacossa uhkapelit ovat aina olleet laillisia, toisin kuin vaikkapa Ranskassa. Lisäksi Monte Carlo on turvallinen, se on vakaa, ja rikollisuutta ei juurikaan esiinny. Tästä syystä paikassa voi tuntea olonsa turvalliseksi ja vapautuneeksi. Monte Carlon kokonaisuus vertautuu luonnollisella tavalla ranskalaiseen käsitteeseen elämän taide, *l’art de vivre*. Monacossa on kaikkea sitä, mitä nautinnolliseen elämäntyyliin tarvitaan. (Tungate 2009, 92–95)

Esimerkki 2: Taantuva Bilbao – uusi suunta ja nykytaiteen potentiaali

Bilbao on aluekehityksen keinoin onnistunut taistelemaan todennäköistä kurjistumista vastaan rakennuttamalla kulttuuritiloja, jotka onnistuivat muuttamaan teollisuuskaupungin nykyaikaiseksi eurooppalaiseksi kulttuurikaupungiksi ja dynaamisen aluekehitystyön esikuvaksi. Samalla Bilbao on noussut maailman johtavien (nyky)taidekaupunkien joukkoon.

Vielä reilu 20 vuotta sitten Bilbaon kaupunki Baskimaassa Pohjois-Espanjassa oli harmaa ja saasteinen sekä keskellä taloudellista, kulttuurista ja identiteettiä koettelevaa kriisiä. Jo 1970-luvun puolivälissä yhdysvaltalainen ympäristötieteilijä Barry Commoner luonnehti kaupunkia nimellä ”the museum of environmental horrors” (Arruti 2004, 167). Perinteinen laivanrakennus eivätkä kemikaali- ja terästeollisuus enää kannattaneet. Työttömyys kasvoi vuonna 1993 jo 25 prosenttiin (McNeill 2000, 486). Samaan aikaan Baskimaan itsenäisyyttä ajava ETA oli lehtien otsikoissa väkivaltaisten pommi-iskujensa vuoksi. Kaupungin ja koko alueen tilanne ja tulevaisuus vaikuttivat ankeilta.

Vuonna 1991 Baskimaan hallinto kirjoitti sopimuksen Guggenheim Foundationin kanssa Guggenheimin museon rakentamisesta Bilbaon (MacClancy 1997, 91). Museo oli osa siitä kehityshankkeesta, jolla koko Bilbaon kaupungin imagoon haluttiin vaikuttaa. Lisäksi oli tärkeää muuttaa kaupunkialuetta kohti *jälkiteollista* elinkeinorakennetta, jonka pilarit tulisivat muodostumaan palveluista, rahoitusalaista ja matkailusta. Tällaisissa linjauksissa on yhteys muun muassa Richard Floridan (2002) ajatukseen, joista on tullut eräänlainen 2000-luvun aluekehityksen katekismus.

Kehityshankkeen ideana oli siirtää tarpeeton satama pois Bilbaon keskustan alueelta kauemmas Nervión-joen suulle sekä hyödyntää vapautuva tila kulttuurille ja kaupunkilaisten urbaaneille kohtaamisille. Hanketta varten perustettiin alueellinen kehitysyritys Bilbao Metropoli-30, jossa oli mukana julkista ja yksityistä rahoitusta. Alueen kehittämiseksi tilattiin suunnitelmia useilta eturivin arkkitehteilta kuten James Stirlingiltä, Michael Wilfordilta, Santiago Calatralvalta, Norman Fosterilta sekä itse Guggenheimin museon suunnittelu Frank Gehryltä.

Museota ja koko kehityshanketta vastustettiin aluksi voimakkaasti. Yhtenä syynä vastustukselle oli museon kallis hinta. Kokonaisuudes-

saan rakennuksen budjetti oli 228,3 miljoonaa dollaria. Tämän summan päälle tulivat vielä museon kokoelmien hankintakulut. Hankkeen kokonaisbudjetti oli noin 374 miljoonaa dollaria (Plaza 2007, 68).

On kuvaavaa, että museon visionääristen tulevaisuuden suunnitelmien esittelyn jälkeen työttömien mielenosoituksessa vaadittiin vähemmän museoita ja enemmän työtä. Lisäksi epäiltiin, oliko baski-identiteetti myyty globalisaatiolle ja kulttuuri-imperialismille, jossa Guggenheim sanelee ehtojaan aluehallinnolle ja jossa paikallinen kulttuuri-tuotanto ja -identiteetti jäävät museon saaman huomion jalkoihin.

Sytä edellä mainituille pohdinnoille antoi omalta osaltaan Euro Disney -huvipuiston rakentaminen ja avaaminen Pariisin ulkopuolelle vuonna 1992 (McNeill 2000, 482). Väitettiin, että museon tarkoitus oli vain viedä huomio aluetta koskettavilta suurilta rakenteellisilta ongelmilta (Jones 2004, 160). Hanketta on jälkeenpäin tutkijapiireissä kuvattu muun muassa termein *McGuggenisation* ja *Euskodisney*⁵ (McNeill 2000).

Myös baskihallinnon mahdollisuutta toimia tasavertaisena neuvottelukumppanina Guggenheimin säätiön kanssa epäiltiin. Hankkeen edistyessä alettiin alueella tuoda esille myös toisenlaisia näkemyksiä, joissa museo nähtiinkin suurena elinkeinopolitiikan ja aluekehityksen *mahdollisuutena*. Bilbaon Guggenheimin avajaistilaisuudessa puhunut museon johtaja Juan Vidarte tulkitsi niitä sanoen, että tämän ainutlaatuisen tilan ja merkittävän (taide)kokoelman avulla voidaan ottaa periferiassa sellainen rooli, johon ei muulla tavoin pystyttäisi (McNeill 2000, 483). Toinen sanaton osoitus kehityshankkeen vaikutuksista oli ETA:n ja hallituksen välillä alkanut tulitauko, joka alkoi hyvin pian museon avaamisen jälkeen (Arruti 2004, 171).

Manuel Castellsin (1994, 23–25) mukaan kansallisvaltioiden roolin vähentyessä nousee kaupunkien ja alueiden merkitys uuden eurooppalaisen yhteiskunnan perustana. Tätä roolia Baskimaan hallinto halusi vahvistaa seuraten muun muassa Glasgow’n kaupungin esimerkkiä (Gospodini 2002, 67). Baskimielisen PNV-puolueen tuki loi myös uuden merkityksen Baskimaan poliittisille pyrkimyksille. Perinteisen etnisen verenvuod-

5. Baskimaan nimi on baskin kielellä *Euskadi*.

datuksen sijaan Guggenheim linkitti baski-identiteetin (post)moderniin nyky maailmaan ja globaaliin kulttuuriin (McNeill 2000, 484).

Kulttuuri alueiden ja seutukuntien kehitystyökäytännön on suhteellisen uusi näkökulma mutta mielenkiintoinen sellainen (vrt. tarkastelu edellä). Kulttuuri laajasti ymmärrettynä tarjoaa – kuten Bilbaon tapauksessakin – työkaluja niin fyysisen ympäristön, elinkeinorakenteen ja psykologisen brandin kehittämiseen kuin sijoittajien houkutteluun (Keating & de Frantz 2004, 190).

Bilbaon alueen työllisyys- ja kehitysyksikkö Lan Ekintzan tekemien tutkimusten mukaan luovien ja matkailuun liittyvien alojen elinkeinot vahvistuivat kaupungissa vuosien 1998–2000 välillä 11–62 %, kun taas perinteisten teollisuusalojen sekä harmaan talouden sektorit osoittivat 10–20 % laskua (del Castillo & Haarich 2004, 12–13).

Museon avautumisen jälkeen vuonna 1997 ensimmäisenä täytenä aukiolovuonna eli vuonna 1998 Bilbaon Guggenheimissa vieraili 1 307 065 vierailijaa, ja vierailijoiden määrä on pysynyt 850 000 ja miljoonan välillä vuoteen 2006 asti. Museon vierailijoista yli 80 % on tullut Baskimaan ulkopuolelta (Plaza 2007, 14).

Mitä Bilbaon prosessi on opettanut dynaamisen aluekehityksen, ketterän strategiayön, rohkeiden valintojen ja viisaiden toimenpiteiden kannalta? Ainakin sen, että riskinotto ja rohkeat liikkeet saattavat kannattaa. Museon rakentamiseen tehty investointi on pystytty maksamaan ennätysajassa takaisin – vain seitsemän vuotta museon avautumisen jälkeen. Lisäksi on arvioitu, että koko investointi on maksettu takaisin vuosien 2010–14 välillä – siis vain noin 15 vuotta avaamisen jälkeen. (Plaza 2007, 68)

Guggenheimin museon avajaiset Bilbaossa olivat selkeä metafora globalisaation vaikutuksesta eurooppalaiseen kaupunkiin (McNeill 2000). Guggenheimin taidemuseon vaikutukset eivät ole olleet vain taloudelliseen kasvuun tai kaupunkikuvan muutokseen liittyviä, vaan tuoneet myös osansa alueen sosiaalisten ongelmien ja jännitteiden ratkaisuun.

Bilbaon kaupunginjohto esti alueen muuttumisen teollisen ajan mausoleumiksi ja käänsi alueen taloudellisen kehityksen ylöspäin tekemällä radikaaleja kaupunkikuvaan ja viihtyvyyteen liittyviä ratkaisuja. Näiden uudistusten rohkeana ja näkemyksellisenä keulakuvana toimii Guggenheimin nykytaiteen museo ja sen näyttävä museorakennus.

Perinteisesti ajatellen urbaanit tilansuunnittelu- ja arkkitehtuuriko-keilut ovat olleet maiden, alueiden ja kaupunkien taloudellisen kasvun (tulovirrat, verokertymät jne.) mahdollistamia hankkeita. Nykyisellä globalisaation aikakaudella vastakkainen kehityssuunta on tuonut muotoilun, taiteen ja designin yhdeksi taloudellisen kasvun lähteeksi. (Gospodini 2002.) Tämä on relevantti havainto esimerkiksi paraikaa ja lähitoiveina toteutettavien hankekokonaisuuksien kuten Turku 2011 (Euroopan kulttuuripääkaupunki) ja World Design Capital Helsinki 2012 kannalta.

Guggenheim-museo on rantautunut alkuvuoden 2011 aikana näyttävällä tavalla myös suomalaisen keskusteluun. Kaiken takana on Helsingin kaupungin ja Solomon R. Guggenheim -säätiön yhteinen selvitystyö, joka julkistettiin tammikuussa 2011. Tarkoitus on selvittää yhdessä mahdollisuus perustaa Guggenheim-museo Helsinkiin. Selvitystyön rahoittavat Helsingin kaupunki, Suomen Kulttuurirahasto ja Svenska kulturfonden.

Ajatus on herättänyt vilkasta keskustelua ja aktivoinut mielipiteitä eri suuntiin (ks. esim. Saarikoski 2011; Sirén 2011; Häkkinen 2011). Moni aikalainen suhtautuu hankkeeseen myönteisesti, ja *Helsingin Sanomat* otsikoikin artikkelissaan helmikuussa 2011: ”Liki puolet helsinkiläisistä haluaa Guggenheim-museon”. Artikkelin mukaan ”[l]ähes puolet pääkaupunkilaisista haluaa, että Helsinkiin perustettaisiin Guggenheimin taidemuseo. [...] Vankinta kannatus oli yrittäjien joukossa. (Kallionpää 2011) Aikaisemmin *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa (19.1.2011) Guggenheim-museoon liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia oli kuvattu seuraavasti:

Museohanke on Helsingille, pääkaupunkiseudulle ja suomalaiselle kulttuurille suuri mahdollisuus. Jos se toteutuu, suomalaiselle kuvataiteelle avautuu arvostettu, kansainvälisesti verkottunut oman aikamme taiteen foorumi. Samalla Helsinki liittyy tasaveroisena kumppanina modernin taiteen ja nykytaiteen korkeatasoiseen verkostoon.

[...]

Helsingin taidemuseon johtaja Janne Gallen-Kallela-Sirén innosti Guggenheim-säätiötä pohtimaan monialaista taidemuseota, jossa pyrittäisiin esittelemään aikamme taidetta innovatiivisella tavalla. Uusi museo ottaisi huomioon visuaalisten virikkeiden merkityksen kasvun nykyisessä ajassa.

Säätiö kiinnostui Helsingistä, koska suomalainen arkkitehtuuri ja design ovat kansainvälisesti tunnettuja. Tšekäläinen kuvataide on viime vuosina tuottanut

useita kansainvälisesti kiinnostavia taiteilijoita. Myös suomalaisen koululaitoksen hyvä maine lisäsi säätiön kiinnostusta hankkeeseen.

Lisäksi Suomi on kiinnostava maantieteellisen ja kulttuurisen sijaintinsa vuoksi: pieni maa ja kansa Euroopan laidalla mutta samalla idän ja lännen suuren jakolinjan keskellä.

Samantapaisen riskin Guggenheim-säätiö otti lähtiessään kumppaniksi modernin taiteen museoon Baskimaan Bilbaon.

[...]

Hanke on loistava tilaisuus mutta myös riski. Sen kaatumisella olisi helposti kielteinen vaikutus Helsingin ja Suomen maineeseen maailmalla ja myös meidän käsitykseemme omista mahdollisuuksistamme. Tätä tilaisuutta ei todellakaan kannata tuhota keskinäisellä kyräilyllä tai kuppikuntien riitelystä.

Mutta hanke on tärkeä myös Guggenheim-säätiölle. Helsingin-projekti on Richard Armstrongin ensimmäinen kansainvälinen avaus Guggenheimin johtajana. Edellinen johtaja Thomas Krens oli tunnettu aggressiivisesta laajentumisstrategiastaan, ja Armstrong on toistaiseksi keskittynyt säätiön toimintojen vakiinnuttamiseen. Helsinki on nyt se viesti, jota häneltä on odotettu. Siksi Guggenheim-säätiölläkin on intressi saada Helsingissä aikaan jotain uutta ja kansainvälisesti kiinnostavaa.

Tähän on syytä jatkaa, että monet Helsingin kehittämiseen viime vuosina liittyneet, arkkitehtuuriin perustuneet kehityskohteet ja suunnitelmat ovat muuttaneet muotoaan tai peruuntuneet kokonaan. Tämä on johtunut joko kaupungiosayhdistysten ja perinteisempien kulttuurivaikeuttajien vastustuksesta tai rahoituksen puutteesta.

Esimerkkinä mainittakoon sveitsiläisen huippuarkkitehtitoimiston Herzog & de Meuronin Katajanokan satama-alueelle suunnittelema design-hotelli, jonka suunnitelmat ehtivät lähes valmiiksi ennen kuin kaupunginvaltuusto lopulta hylkäsi hankkeen ympäristöön sopimatoman. Eduskuntatalon viereen Mannerheimintien toiselle puolelle sijoittunut Musiikkitalo taas muuttui alunperin visioidusta, näyttävällä wow-arkkitehtuurilla toteutettavasta vetovoimakohteesta huomattavasti arkisemmaksi rakennusprojektiksi varojen puutteen ja rakennuskustannusten nousun vuoksi.

Keskustelu niin Helsingin kuin monen muun kaupungin ja metropolialueen kehittämisestä ja tulevaisuuden suunnasta veloo aktiivisena. Haluttaessa voidaan esittää perusteltua kritiikkiä yliampuvia ”suuren mailman” konsepteja kohtaan. Nykymuotoisessa ”glokaalissa kylässä”

olennaista on juuri asioiden *glokaali* eli globaalia ja lokaalia yhdistävä ulottuvuus (vrt. Arina et al. 2011). Olennaista on miettiä, mikä on selaista paikallista, alueellista ja kansallista erityisyyttä, jota kannattaa tietoisesti kehittää ja nostaa aktiivisesti kehitysteemojen ja resurssien näkökulmasta esiin.

Toisaalta monia hankkeita voidaan syyttää mielikuvituksettomuudesta ja ainutlaatuisuuden puutteesta sekä toistensa kopioimisesta. Esimerkiksi tuoreen *Metropolin hyvinvointi* -raportin (2010, s. 10) osuvan kiteytyksen mukaan ”kaupunkien strategioista on tullut toistensa kopioita – kovin moni haluaa muuttua Bilbaon tapaan teollisuuskaupungista kulttuurikaupungiksi. Kaikki yrittävät houkuttaa luovan luokan osajia lähes identtisillä lupauksilla ainutkertaisesta kaupunkikulttuurista. Lisäksi on syntynyt uusi tutkimussuuntaus: kaupunkiseutujen kilpailukykyvertailut.”

Esimerkki 3: Dubai – teollisen elämyskeitaan kehitystarina

Persianlahden rannalla sijaitsevan Dubain kehityskaari kertoo siitä, kuinka kaukonäköisyydellä, visionäärisyydellä ja riittävän pitkäjänteisellä investointiasenteella voidaan luoda logistisesti ja ilmastollisesti haastavaan ympäristöön teollinen matkailu- ja elämyskeidas.

Dubai on yksi seitsemästä Arabiemiraatit muodostavasta emiirikunnasta. Rashid bin Saeed Al Maktoumin (1912–90) voidaan sanoa olleen modernin Dubain vision takana. Hänen elinaikanaan Dubai kehittyi alle sadan tuhannen asukkaan alueesta yli puolen miljoonan ihmisen kaupungiksi. Nykyisen hallitsijan Mohammed bin Rashid Al Maktoumin (s. 1949) aikana Dubain asukasluku on saavuttanut lähes kolmen miljoonan asukkaan rajan.⁶

Rashid bin Saeed Al Maktoum ymmärsi öljyteollisuuden rajalliset mahdollisuudet ja alkoi kehittää Dubaita määrätietoisesti kaupan ja matkailun keskuksiksi. Ensimmäiseksi rakennettiin lentokenttä ja satama. Niitä seurasivat useat muut infrastruktuurihankkeet – viimeisimpinä

6. Dubai In Figures, Demographic & Vital Statistics, Dubai Statistics Center – Government of Dubai. <http://www.dsc.gov.ae/EN/Pages/DubaiInFigures.aspx> viitattu 10.9.2010

maailman ylellisimmäksi hotelliksi mainittu Burj Al Arab, maailman suurin ostoskeskus Dubai Mall sekä maailman korkein rakennus, yli 800-metrinen Burj Khalifa.

Lisäksi Dubain edustalle rakennetaan useita keinotekoisia saariryhmiä kuten palmun muotoisia The Palm Islands -saaria sekä maailmankartan muotoon ryhmittyvää The World -saariryhmää. Näiden megaprojektien takana on Nakheel Properties -kiinteistökehitysyhtiö, joka on kytköksissä Al Maktoumin hallitsijaperheeseen.

Paikallisen elämysteollisuuden ohella Arabiemiraattien lentoyhtiöt Emirates ja Etihad ovat hyötynet Dubain sijainnista Euroopan ja Aasian välillä sekä mahdollistaneet osaltaan yhä kasvaneet turistivirrat alueelle. Keskeinen sijainti ei kuitenkaan yksin selitä sitä, että vuosien 1999–2004 aikana matkailijamäärät Dubaihin kasvoivat yli kaksinkertaiseksi 2,4 miljoonasta 5,4 miljoonaan ihmiseen. (Hendersson 2006)

Dubain viehätys perustuu ainakin osittain fantasialle tulevaisuuden matkailukohteesta ja elämiskaupungista. Autiomaan keskelle rakennetussa Mall of the Emiratesissa voi lasketella pikkupakkasessa Ski Dubai -hiihtoputkessa – samalla, kun ulkona vallitsee 40 asteen helleilmasto. Siinä missä Las Vegasin matkailuvaltit kasinoiden lisäksi perustuvat osin jäljitteilyyn (teemoina mm. muinainen Egypti ja Venetsia) on Dubain strategiana ollut luoda keskelle aavikkoa jotain uutta, rohkeaa ja ennennäkemätöntä.

Dubain kehitystyö on pitkälti rahoitettu emiraatin omalla riskipääomalla. Viimeisimmän talouskriisin iskettyä vuonna 2008 Dubai joutui otsikoihin pysähtyneiden rakennustyömaidensa kanssa. Naapuriemiraatilta Abu Dhabilta saatu hätärahoitus kuitenkin rauhoitti kohun, ja suurimpien hankkeiden kehittämisen uskotaan jatkuvan suunnitelmien mukaan.

Lopuksi

Tässä kirjoituksessa kehittyvän alueen hyvinvointia, identiteettiä, imagoa ja innovaatioprosesseja on tarkasteltu lähinnä akateemisen tutkimuksen ja käytännön case-esimerkkien näkökulmista. Näin lopuksi on syytä korostaa pitkäjännitteisen suunnittelu- ja kehitystyön tärkeyttä. Roomaa ei rakennettu päivässä, ei myöskään tulevaisuuden kaupunkia, seutukuntaa tai aluetta!

Olennaista dynaamisen aluekehityksen kannalta on *visionäärinen* asenne mutta samalla substanssihakuisuus sekä realistinen suhtautuminen tulevaisuuteen ja käytettävissä oleviin resursseihin. Olennaista on niin ikään tarpeeksi *fokusoitunut* katse ja rajaamisen taito. Historia on lukuisia kertoja osoittanut, että jos yrittää tehdä hieman kaikkea – tai yhtä aikaa liian monta asiaa – ei loppujen lopuksi tee kunnolla mitään. On siis varottava diletantismia, vaikka laaja-alaisuus, kokonaisvaltaisuutta tavoittelevat renessanssi-ihanteet ja moniosaaminen ovatkin sinällään kannatettavia aikalaisihanteita.

Luovan talouden asiantuntijat omaavat runsaasti henkistä pääomaa. Heille on ominaista luovuuden eetos ja kulttuurinen kompetenssi. Kyseessä on Floridan (2002a, 2002b) mukaan kiinnostava ja haastava sekoitus porvarillisia ja boheemeja arvoja. Mieleen tulee tässä yhteydessä helposti takavuosina hyödynnetty ”boheemin porvarin” eli ”bopon” (ransk. *bourgeois bohème* eli *bobo*) käsite.

Kuvaavaa Richard Floridan ja seuraajien mielestä on, että talouden ja teknologian alan luovuus on yhdistynyt taiteelliseen ja kulttuuriseen luovuuteen. Näistä luovan toiminnan (uusista) yhdistelmistä syntyy myös uusia *innovaatioita* ja *menestystekijöitä*. On kuvaavaa, että tekijänoikeudet ja immateriaalioikeudet (*intellectual property rights, IPR*) ovat nousseet viime vuosina hyvin keskeiseen (ja myös ongelmalliseen) asemaan. Vaurauden perusta on yhä selvemmin intellektuaalisessa, kulttuuriperustaisessa symbolisessa omaisuudessa.

Nykyajalle ei ole tunnusomaista vain tarve hahmotella tulevaisuutta vaan myös käsitys siitä, *miten vaikeaa* ihanteiden määrittely ja tavoitteiden tyydyttäminen on. Murroskauden ihmistä näyttäisi jopa vaivaavan tietty rauhattomuus tulevaisuuskuvien edessä. Toisaalta kirjailija George Orwellin (1903–50) osuvan toteamuksen mukaisesti jokainen sukupolvi tuntuu pitävän itseään sekä edellistä älykkäämpänä että seuraavaa viisaampana.

Oman ongelmansa muodostaa talouden ja yhteiskunnan ilmiömaailman yleinen *kiihdyminen*, kulttuurimme *lyhytjännitteisyys* sekä kvartaalitalouden lainalaisuudet. Monen toimialan, yhteisön ja päätöksentekijän piirissä kuukausi on alkanut merkitä *pitkää* aikaa – vuodesta tai vuosikymmenestä nyt puhumattakaan.

Lähteet ja kirjallisuutta

- Aaltonen, Mika (2007). *The Third Lens. Multi-ontology Sense-making and Strategic Decision-making*. Aldershot: Ashgate Publishing.
- Aaltonen, Mika & Wilenius, Markku (2002). *Osaamisen ennakointi. Pidemmälle tulevaisuuteen, syvemmälle osaamiseen*. Kauppakamarisarja. Helsinki: Edita.
- Ardanza, José Antonio (1998). Cuando los proyectos se hacen realidad. *Geo* 1998, p. 5.
- Arina, Teemu & Inkinen, Sam & Parda, Juhani V. (2011). *Glocalization and Openness in the Age of Turbulence*. Megasignals – new paradigms, trends, and changes affecting the world. Megasignals e-book Q1/2011. <<http://bit.ly/MegaSignals-1>>
- van Ark, B. & Kuipers, S. K. & Kuper, G. H. (eds.) (2000). *Productivity, Technology and Economic Growth*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Arruti, Nerea (2004). Reflecting Basqueness: Bilbao from mausoleum to museum. *International Journal of Iberian Studies* 16 (3), 167–175.
- Ash, Amin & Thrift, Nigel (1994). *Globalization, Institutions, and Regional Development in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Bahrami, Homa & Evans, Stuart (2000). Flexible Recycling and High-Technology Entrepreneurship. Teoksessa Kenney, Martin (ed.), *Understanding Silicon Valley. The Anatomy of an Entrepreneurial Region*, 165–189. Stanford: Stanford University Press.
- Bahrami, Homa & Evans, Stuart (2005). *Super-Flexibility for Knowledge Enterprises*. Berlin & Heidelberg: Springer.
- Balakrishnan, Melodena Stephens (2008). Dubai – a star in the east: A case study in strategic destination branding. *Journal of Place Management and Development*, vol. 1, issue 1, 62–91.
- Baniotopoulou, Evdoxia (2000). Art for Whose Sake? Modern Art Museums and Their Role in Transforming Societies: the Case of the Guggenheim Bilbao. *Journal of Conservation and Museum Studies*, November/2001, 1–15.
- Barabási, Albert-László (2002). *Linked. The New Science of Networks*. Cambridge: Perseus.
- Barabási, Albert-László (2002). *Linkit. Verkostojen uusi teoria*. Helsinki: Terra Cognita.
- Begg, Iain (2002). 'Investability': The Key to Competitive Regions and Cities? Policy Review Section. *Regional Studies* 36 (2), 187–193.
- Braczyk, H.-J. & Cooke, P. & Heidenreich, M. (eds.) (1998). *Regional Innovation Systems*. London: UCL Press.
- Bruun, Henrik (2000). *Epistemic Encounters. Intra- and Interdisciplinary Analyses of Human Action, Planning Practices and Technological Change*. Humanekologiska skrifter 18. Göteborg: Göteborg University, Human Ecology Section.
- Bruun, Henrik (2002). Verkosto tulevaisuuden sommitelmana. Teoksessa Inkinen, Sam & Bruun, Henrik & Lindberg, Fredrik (toim.), *Tulevaisuus.ny. Riskiyhteiskunnan haasteet ja mahdollisuudet*, 92–113. Helsinki: Finn Lectura.
- Bruun, Henrik (2003). Nätverket som framtidsförhållning. Ett ekonomiskt och organisationsteoretiskt perspektiv. Teoksessa Bruun, Henrik & Lindberg, Fredrik & Inkinen, Sam (red.), *Framtiden i nuet. Om konsten att möta det okända*, 128–160. Helsinki: Söderströms.
- Bruun, Henrik & Lindberg, Fredrik & Inkinen, Sam (red.) (2003). *Framtiden i nuet. Om konsten att möta det okända*. Helsinki: Söderströms.
- Castells, Manuel (1994). European Cities, the Informational Society, and the Global Economy. *New Left Review*, 204 (March–April/1994), 18–32.
- Castells, Manuel (1996). *The Rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture*, vol. I. Malden, MA & Oxford: Blackwell Publishers.
- Castells, Manuel (1997). *The Power of Identity. The Information Age: Economy, Society and Culture*, vol. II. Malden, MA & Oxford: Blackwell Publishers.
- Castells, Manuel (1998). *End of Millennium. The Information Age: Economy, Society and Culture*, vol. III. Malden, MA & Oxford: Blackwell Publishers.
- Castells, Manuel (2009). *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press.
- Castells, Manuel & Hall, Peter (2000) [1994]. *Technopoles of the World. The Making of Twenty-First-Century Industrial Complexes*. London: Routledge.
- Chesbrough, Henry (2003). *Open Innovation. The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Boston: Harvard Business School Press.
- Chesbrough, Henry (2006). *Open Business Models. How to Thrive in the New Innovation Landscape*. Boston: Harvard Business School Press.
- Chesbrough, Henry & Vanhaverbeke, Wim & West, Joel (eds.) (2006). *Open Innovation. Researching a New Paradigm*. Oxford: Oxford University Press.
- Cooke, P. & Boekholt, P. & Tödtling, F. (2000). *The Governance of Innovation in Europe. Regional Perspectives on Global Competitiveness*. London & New York: Pinter.
- Cooke, P. & Morgan, K. (eds.) (2000) [1998]. *The Associational Economy. Firms, Regions, and Innovation*. Oxford: Oxford University Press.
- del Castillo, Jaime & Haarich, Silke N. (2004). Urban renaissance, arts and culture: the Bilbao region as an innovative milieu. Teoksessa Camagni, Roberto & Maillat, Denis & Matteaccioli, Andrée (eds.), *Ressources naturelles et culturelles, milieux et développement local. (GREMI VI)*, 195–216. Institut de recherches économiques et régionales IRER, Université Neuchâtel.
- Deffner, Alex M. & Labrianidis, Lois (2005). Planning Culture and Time in a Mega-event: Thessaloniki as the European City of Culture in 1997. *International Planning Studies*, vol. 10, no. 3–4 (August–November), 241–264.
- Doz, Yves & Kosonen, Mikko (2008). *Fast Strategy. How strategic agility will help you stay ahead of the game*. Harlow: Wharton School Publishing.
- Dubai In Figures, Demographic & Vital Statistics. Dubai Statistics Center – Government of Dubai. <<http://www.dsc.gov.ae/EN/Pages/DubaiInFigures.aspx>>
- Ebers, M. (1999) [1997]. Explaining Inter-Organizational Network Formation. Teoksessa Ebers, M. (ed.), *The Formation of Inter-Organizational Networks*, 3–39. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Evans, Graeme (2003). Hard-Branding the Cultural City – From Prado to Prada. *International Journal of Urban and Regional Research* 27 (2), June 2003, 417–440.

- Eyre, Richard (1999). *Spiritual Serendipity. Cultivating and Celebrating the Art of the Unexpected*. New York: Fireside.
- Florida, Richard (2002a). *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community, and Everyday Life*. New York: Basic Books.
- Florida, Richard (2002b). The Rise of the Creative Class. *The Washington Monthly*, May/2002, 15–25. <<http://www.washingtonmonthly.com/features/2001/0205.florida.html>> (luettu 8.3.2011)
- Freeman, C. (1991). Networks of Innovators. *Research Policy* 20 (5), 499–514.
- Gospodini, Aspa (2002). European Cities in Competition and the New 'Uses' of Urban Design. *Journal of Urban Design*, vol 7, no 1, 59–73.
- Guggenheim-museo on loistava mahdollisuus. *Helsingin Sanomat*, pääkirjoitus 19.1.2011. <<http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Guggenheim-museo++on+loistava+mahdollisuus/HS20110119SI1MA01k2r>> (luettu 8.3.2011)
- Hautamäki, Antti (2007). Suomen innovaatiopolitiikka verkottuneen tietotalouden aikakaudella. Teoksessa Kauhanen, Erkki & Kaivo-oja, Jari & Hautamäki, Antti, *Innovaatiomedia. Journalismi tulevaisuuden tekijänä*, 109–138. Helsinki: Palmenia.
- Heikkinen, Tuomo (2011). Nokia kaipaa omaa keksijäleiriä. Suomalaisjätin Piilaakon tutkimuslaboratorio kannustaa ketteryyteen. *Kauppalähti* 25.1.2011, 11.
- Hendersson, Joan C. (2006). Tourism In Dubai: Overcoming Barriers to Destination Development. *International Journal of Tourism Research*, Issue 8, 87–99.
- Häkkinen, Perttu (2011). GugDonald's. *Helsingin Sanomat* 27.1.2011 <<http://www.hs.fi/nyt/artikkeli/GugDonalds/1135263338337>> (luettu 8.3.2011)
- Inkinen, Sam (1999). Marshall McLuhan. Johdatus tuotantoon, teoriaan ja henkilöhistoriaan. Teoksessa Inkinen, Sam & Ylä-Kotola, Mauri (toim.), *Mediatieteen kysymyksiä 3. Kirjoituksia mediakulttuurista*, 745–796. Rovaniemi: Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta. Mediatieteen julkaisuja C2.
- Inkinen, Sam (2006). Homo creativus. Havaintoja eräistä aikalaikäsitteistä sekä luovuuden mysteeristä. Teoksessa Inkinen, Sam & Karkulehto, Sanna & Mäenpää, Marjo & Timonen, Eija (toim.), *Minne matka, luova talous?*, 15–44. Oulu: Rajalla & Oulun yliopisto / Rovaniemi: Lapin yliopisto / Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Inkinen, Sam (2009). *Minne matka, digibisnes? Haasteita ja mahdollisuuksia innovaatiotalouden ja digitaalisten ekosysteemien aikakaudella*. Asiantuntijakirjoitus (15.04.2009). <<http://www.digibusiness.fi>>. Helsinki: digibusiness.fi.
- Inkinen, Sam (2010). *Kaaos ja kosmos. Muutoksia globaalissa toimintaympäristössä: Aasian nousu, digitalisaation toinen aalto, sosiotekniset trendit ja reaaliaikainen talous*. Toimintaympäristökatsaus. <http://www.digibusiness.fi/attachments/sam_inkinen_kaaos_ja_kosmos.pdf>. Helsinki: Digitaalisten sisältöjen klusteriohjelma.
- Inkinen, Sam & Gustafsson, Juuso-Ville (2009). Entooppinen tulevaisuusajattelu. Näkökulmia innovaatioprosesseihin, semiotiikkaan ja huomisen ennakkointiin. Teoksessa Hartama-Heinonen, Ritva & Sorvali, Irma & Tarasti, Eero & Tarasti, Eila (toim.), *Kielen ja kulttuurin saloja. In honorem Pirjo Kukkonen 5.9.2009*, 69–88. Acta Semiotica Fennica XXXV. Imatra: International Semiotics Institute & Helsinki: Semiotic Society of Finland.
- Inkinen, Sam & Bruun, Henrik & Lindberg, Fredrik (toim.) (2002). *Tulevaisuus.nyt. Riskiyhteiskunnan haasteet ja mahdollisuudet*. Kouvola: KyAMK & Helsinki: Finn Lectura.
- Inkinen, Sam & Karkulehto, Sanna & Mäenpää, Marjo & Timonen, Eija (toim.) (2006). *Minne matka, luova talous?* Oulu: Rajalla & Oulun yliopisto / Rovaniemi: Lapin yliopisto / Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Inkinen, Sam & Kaivo-oja, Jari (2009). *Understanding Innovation Dynamics. Aspects of Creative Processes, Foresight Strategies, Innovation Media, and Innovation Ecosystems*. FFRC eBook 9/2009. Turku & Helsinki & Tampere: Finland Futures Research Centre, Turku School of Economics.
- Jansen-Verbeke, Myriam & Vandenbroucke, Sylvia & Tielen, Sofie (2005). Tourism in Brussels, Capital of the 'New Europe'. *International Journal of Tourism Research* 7, 109–122.
- Jensen, Rolf (1999). *The Dream Society. How the Coming Shift from Information to Imagination will Transform Your Business*. New York et al.: McGraw-Hill.
- Jones, Anny Brooksbank (2004). Challenging the seductions of the Bilbao Guggenheim. *International Journal of Iberian Studies* 16 (3), 159–165.
- Kaivo-oja, Jari (2007). Tulevaisuudentutkimus, journalismi ja muuttuva mediakenttä. Teoksessa Kauhanen, Erkki & Kaivo-oja, Jari & Hautamäki, Antti, *Innovaatiomedia. Journalismi tulevaisuuden tekijänä*, 79–107. Helsinki: Palmenia.
- Kaivo-oja, Jari & Marttinen, Jouni (2008). *Foresight Systems and Core Activities at National and Regional Levels in Finland 1990–2008. Developing Foresight Systems for a Better Life in Finland and Europe*. FFRC eBook 6/2008. Turku & Helsinki & Tampere: Turku School of Economics, Finland Futures Research Centre.
- Kakko, Ilkka & Inkinen, Sam (2004). netWork Oasis. Challenges of regional development: how to attract the "Creative Class". Teoksessa *Bergamo 2004. Regional Attractiveness in the Knowledge Economy. Proceedings*, 187–195. XXI IASP World Conference on Science and Technology Parks. 21–23 September 2004, Bergamo, Italy. IASP International Association of Science Parks.
- Kakko, Ilkka & Inkinen, Sam (2005). The "Oasis Way". How to Improve the Productivity of a Knowledge Worker? Teoksessa *XXII IASP World Conference on Science and Technology Parks. Conference Proceedings* (Beijing, September 2005), 215–240. IASP International Association of Science Parks.
- Kallionpää, Katri (2011). HS-gallup: Liki puolet helsinkiläisistä haluaa Guggenheim-museon. *Helsingin Sanomat* 22.2.2011. <<http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/HS-gallup+Liki+puolet+helsinkiläisistä+haluaa+Guggenheim-museon/1135263988680>> (luettu 8.3.2011)

- Karin, Luiza (1999). Modernity and tradition in Dubai architecture. *Al Shindagah*, September (1999). <<http://www.alshindagah.com/september99/architecture.htm>>
- Kauhanen, Erkki (2007). Journalismi tulevaisuustyönä. Teoksessa Kauhanen, Erkki & Kaivo-oja, Jari & Hautamäki, Antti, *Innovaatiomedia. Journalismi tulevaisuuden tekijänä*, 15–77. Helsinki: Palmenia.
- Keating, Michael & de Frantz Monika (2004). Culture-led strategies for urban regeneration: a comparative perspective on Bilbao. *International Journal of Iberian Studies* 16 (3), 187–194.
- Koskinen, Jari (2010). Aidosti outo. *Helsingin Sanomat* 22.8.2010, C1.
- Lash, Scott & Urry, John (1994). *Economies of Signs & Space*. London: Sage.
- Larrece, J. C. (2008). *The Momentum Effect. How to Ignite Exceptional Growth*. New Jersey: Wharton School Publishing.
- Lester, Richard K. & Sotarauta, Markku (eds.) (2007). *Innovation, Universities, and the Competitiveness of Regions*. Technology Review 214/2007. Helsinki: Tekes.
- MacClancy, Jeremy (1997). The museum as a site of contest. The Bilbao Guggenheim. *Journal of Global and Historical Anthropology* No. 29, 1997, pp. 91–100.
- McLuhan, Marshall (1962). *The Gutenberg Galaxy. The Making of Typographic Man*. Toronto: University of Toronto Press.
- McLuhan, Marshall (1964). *Understanding Media. The Extensions of Man*. New York: Macmillan.
- McNeill, Donald (2000). McGuggenisation? National identity and globalisation in the Basque country. *Political Geography* 19 (2000), 473–494.
- McNeill, J. R. & McNeill, William (2005). *Verkottunut ihmiskunta. Yleiskatsaus maailmanhistoriaan*. Tampere: Vastapaino.
- Metropolin hyvinvointi* (2010). Demos Helsinki & Jyväskylän yliopisto, Agora Center.
- Morak, Franz (Hg.) (1999). *Die organisierte Kreativität. Kulturpolitik an der Wende zum 21. Jahrhundert*. Edition Atelier.
- Nelson, Richard R. (ed.) (1993). *National Innovation Systems. A Comparative Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Plaza, Beatriz (2006). The Return on Investment of the Guggenheim Museum Bilbao. *International Journal of Urban and Regional Research* 30 (2), 452–67.
- Plaza, Beatriz (2007). The Bilbao Effect. *Museum News*, September/October 2007, 13–15, 68.
- Roberts, Royston M. (1989). *Serendipity. Accidental discoveries in Science*. New York et al.: John Wiley & Sons.
- Rodriguez, Arantxa & Vicario, Lorenzo (2005). Innovación, Competitividad y Regeneración Urbana: los espacio retóricos de la "ciudad creativa" en el nuevo Bilbao. *Economiaz* No 58, 1er Cuatrimestre (2005), 262–295.
- Saxenian, A. (1994). *Regional Advantage. Culture and Competition in Silicon Valley*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Scoble, Robert & Israel, Shel (2008). *Blogit ja bisnes. Yrittäjä 2.0*. Esipuhe Teemu Arina. Helsinki: Basam Books.
- Saarikoski, Saska (2011). Guggenheim on raju brändi. *Helsingin Sanomat* 19.1.2011. <http://www.hs.fi/verkkolehti/kulttuuri/artikkeli/1135263146505?ref=lk_dl_2> (luettu 8.3.2011)
- Sirén, Vesa (2011). Guggenheim sai Helsingiltä vapaat kädet. *Helsingin Sanomat* 27.1.2011, C3.
- Sotarauta, M. & Bruun, H. (2002). *Nordic Perspectives on Process-Based Regional Development Policy*. Nordregio Report (3). Stockholm: Nordregio.
- Sotarauta, Markku & Kostianen, Juha (nd.). *Nokkela kaupunki. Notkeuden ja sitkeyden pyttipannu*. Powerpoint-esitys. University of Tampere. Research Unit for Urban and Regional Development Studies. Verkkolähde <http://www.pirkanmaa.fi/fileadmin/pirkanmaa/pdf/nokkela_kaupunki.pdf>.
- Stadipiiri (toim.) (2000). *Urbs. Kirja Helsingin kaupunkikulttuurista*. Helsinki: Edita & Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Stähle, Pirjo & Sotarauta, Markku & Pöyhönen, Aino (2004). *Innovatiivisten ympäristöjen ja organisaatioiden johtaminen*. Tulevaisuusvaliokunta, teknologian arviointeja 19. Eduskunnan kanslian julkaisu 6/2004.
- Surowiecki, James (2004). *The Wisdom of Crowds. Why the Many are Smarter than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economies, Societies, and Nations*. New York: Doubleday.
- Säisänen, Erno (2004). *Tietoyhteiskunnan paikalliskulttuuri ja sen kestävä kehittäminen*. Kollokvioalustuksen tiivistelmä, Kouvola 18.6.2004. <www.eisis.org/docs/Tietoyhteiskunnanpaikalliskulttuuri.pdf>.
- Säisänen, Erno (2005). *Kulttuuritoimen argumentaatio – Näkökulmina New Public Management ja informaatioyhteiskunta*. Pro gradu -tutkielma. Taiteensosiologia, Joensuun yliopisto.
- Tungate, Mark (2009). *Luxury World. The past, present and future of luxury brands*. London & Philadelphia: Kogan Page.
- Wilenius, Markku (2004). *Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana*. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Walters, Timothy N. & Kadragic, Alma & Walters, Lynne M. (2006). Miracle or Mirage: Is Development Sustainable In the United Arab Emirates? *MERIA – The Middle East Review of International Affairs*, Volume 10, No. 3, Article 6/10 – September 2006. <<http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue3/jv10no3a6.html>>